

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (1)

- Το μοντέλο της θεραπείας σοκ (shock therapy) ή της έκρηξης των απότομων μεταρρυθμίσεων (big bang)
 - Πήρε το όνομά του από το πρόγραμμα σταθεροποίησης και φιλελευθεροποίησης της Πολωνίας (άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1990)
 - Χώρες που ακολούθησαν το πρότυπο της απότομης μεταρρύθμισης: Τσεχοσλοβακία, Βουλγαρία, Ρωσία, Αλβανία, Εσθονία και Λετονία
- Σύμβουλος πολωνικής κυβέρνησης Jeffrey Sachs
- Μαζί με τον Anders Aslund συμβούλεψαν τη ρωσική κυβέρνηση να ακολουθήσει τη διαδικασία απότομης μετάβασης

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (2)

- Υποστηρικτές του μοντέλου της θεραπείας σοκ:
 - Τα χαρακτηριστικά του μοντέλου θα εξασφάλιζαν ανάπτυξη με πλήρη απασχόληση, με χαμηλό πληθωρισμό και σταθερότητα
- Νεοκλασικό πρότυπο μετάβασης που υποστήριζε την άμεση εφαρμογή των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων για να καθιερωθεί η διαδικασία της ελεύθερης αγοράς

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (3)

- Οι οικονομίες της μετάβασης που ακολούθησαν τη θεραπεία σοκ ανεπιθύμητες εκβάσεις όπως υψηλή ανεργία και υψηλός πληθωρισμός μη δημοτικότητα των κυβερνήσεων.
- Ο υψηλός πληθωρισμός και η ανεργία κοινωνική και πολιτική αστάθεια.
- Ο κίνδυνος αυξήθηκε από την υιοθέτηση της αναλογικής αντιπροσώπευσης ως βάση για την κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση πολυκομματικοί συνασπισμοί που ήταν αδύνατοι, εύθραυστοι και εύκολα πιεζόμενοι.
- Boycko (1991): ανεξάρτητα από το πόσο ισχυρή είναι η οικονομία μιας χώρας, μία περίπτωση απελευθέρωσης των τιμών υπό το πρότυπο του big bang, δεν θα μπορούσε να προταθεί σε μια πολιτικά αδύναμη κυβέρνηση της οποίας ο πρωταρχικός στόχος είναι να παραμείνει στην εξουσία.

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (4)

- Υποστηρικτές της απότομης μετάβασης:
 - Δεν υπήρξε τίποτα λανθασμένο σε σχέση με τα θεμελιώδη στοιχεία της συγκεκριμένης στρατηγικής μεταρρύθμισης.
 - Η αποτυχία είχε να κάνει με την ανεπαρκή ανταπόκριση από τις ώριμες οικονομίες και τους διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς σε ό,τι αφορά την ενίσχυση των οικονομιών μετάβασης.

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (5)

- Το μοντέλο της θεραπείας σοκ βασίζεται στη νεοκλασική οικονομική ανάλυση με βάση την οριακή χρησιμότητα.
- Η αγορά ως ένας οικονομικός θεσμός είναι έκφραση της οικονομικής ελευθερίας.
- Η ιδιοκτησία είναι το θεμέλιο της οικονομικής ελευθερίας κι ένα βασικό συστατικό για την αποδοτική λειτουργία της αγοράς.
- Μια οικονομία που στηρίζεται κυρίως στην κρατική ιδιοκτησία δεν είναι υγιής/ισορροπημένη εξ ορισμού και είναι επίσης επιρρεπής σε πληθωρισμό (Winieski, 1992)
- Η εμπιστοσύνη στην ιδιωτική ιδιοκτησία είναι βασισμένη στα κίνητρα που παράγει, αυτά που εγγυώνται την αποδοτική χρήση των πόρων.
- Η κρατική συμμετοχή πρέπει να μειωθεί στο ελάχιστο. Σε περίπτωση αποτυχίας της αγοράς δεν απαιτείται άμεση κυβερνητική παρέμβαση.
- Η αγορά, ως μέσο οικονομικής ελευθερίας, προωθεί την πολιτική ελευθερία επειδή διαχωρίζει την οικονομική δύναμη από την πολιτική δύναμη.

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (6)

- Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι είτε ως υποστηρικτές του πρότυπου της απότομης μετάβασης, είτε ως υποστηρικτές μιας σταδιακής μεταρρύθμισης τάχθηκαν υπέρ ενός οικονομικού συστήματος βασισμένου στην ιδιωτική ιδιοκτησία, τις σχέσεις ελεύθερης αγοράς και τη χρήση των μεμονωμένων υλικών κινήτρων.

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (7)

- Το μοντέλο της θεραπείας σοκ δίνει έμφαση στην αλληλεξάρτηση και τον αμοιβαία υποστηρικτικό και διαδραστικό χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων που υπονοούν ότι οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να εισαχθούν ταυτόχρονα.
- Η αναδόμηση δε θα μπορούσε να έχει πραγματοποιηθεί χωρίς ένα αποτελεσματικό σύστημα τιμολόγησης κι αυτό δε θα μπορούσε να υπάρξει χωρίς μετατρέψιμο νόμισμα. Ένα μετατρέψιμο νόμισμα θα ήταν αδύνατο χωρίς το άνοιγμα της οικονομίας στον διεθνή ανταγωνισμό και ο διεθνής ανταγωνισμός δε θα μπορούσε να είναι αποτελεσματικός χωρίς αναδόμηση και αναδιάρθρωση.

Μοντέλο Θεραπείας Σοκ (8)

- Οι Balcerowicz, Blaszczyk και Dabrowski (1997) υποστήριξαν ότι σύμφωνα με την κοινωνική ψυχολογία, οι άνθρωποι είναι περισσότερο πρόθυμοι να προσαρμόσουν τη συμπεριφορά τους σε ένα περιβάλλον που βιώνει μια ριζική αλλαγή παρά σε ένα περιβάλλον με βαθμιαίες αλλαγές.
- Όσο περισσότερος χρόνος χρειάζεται για την εφαρμογή των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων τόσο η ψυχολογία του κοινού αλλάζει αφού επηρεάζεται από τα πιθανά κοινωνικά κόστη. Κατά συνέπεια αν οι άνθρωποι ήταν ενημερωμένοι κατάλληλα και ψυχολογικά προετοιμασμένοι θα είχαν δεχτεί τις δυσκολίες που συνεπάγονταν σχετικά εύκολα και θα ήταν πρόθυμοι να υποστούν τις συνέπειες, αν είχαν πειστεί ότι τα οφέλη συνδέονταν με τη ριζική λύση.

Πολιτική δομή – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Οι υποστηρικτές του μοντέλου θεραπείας σοκ ευνόησαν τη δημοκρατική διαδικασία αποφάσεων.
- Ο εκδημοκρατισμός ήταν ουσιαστικός για τη διαδικασία μετάβασης. Ακινητοποίησε το παραδοσιακό παράνομο μονοπωλιακό κέρδος της παλαιάς ελίτ καθιερώνοντας νέους θεσμούς για να εξαλείψει τη δύναμή της και συγχρόνως κατέστησε τις νέες πολιτικές αξιόπιστες.
- Το μοντέλο της θεραπείας σοκ είναι σύμφωνο μόνο με μια μη εκλεγμένη κυβέρνηση, η οποία δεν ασκεί διακριτή εξουσία, σε αντίθεση με μια η οποία είναι δημοκρατική αλλά επεμβαίνει στην αγορά, αποτρέποντας την επίτευξη μιας ελεύθερης οικονομίας της αγοράς.
- Κατά συνέπεια το μοντέλο θεραπείας σοκ πλουραλιστική πολιτική διαδικασία (ένα γραπτό σύνταγμα που θα διευκρινίζει τον ελάχιστο ρόλο της κυβέρνησης).

Ιδεολογική δομή – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι έχουν αναπτύξει μία ιδεολογία που υπογραμμίζει την πολιτική και οικονομική ελευθερία και ενθαρρύνει το ατομικό συμφέρον και την αυτοβοήθεια.
- Ο κρατικός ρόλος πρέπει να είναι ελάχιστος και το σύνταγμα πρέπει να επιτρέπει στο κράτος να ενεργεί μόνο όπου υπάρχει αποτυχία της αγοράς και παράλληλα να παρέχει ένα δίκτυο ασφάλειας. Η δικαιοσύνη δεν συνεπάγεται την ισότητα της εισοδηματικής διανομής αλλά την ίση μεταχείριση από το κράτος. Ο καθένας έχει δικαίωμα στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα προς το νόμο μαζί με την απόρριψη όλων των προνομίων που βασίζονται στην τάξη, το χρώμα, τη θρησκεία και το γένος.

Αρχικές συνθήκες – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Πολλά στοιχεία του προγράμματος μετάβασης είχαν γενική εφαρμογή στις οικονομίες που είχαν πολύ διαφορετικά αρχικά οικονομικά και πολιτικά περιβάλλοντα.

Σταθεροποίηση και Απελευθέρωση των Τιμών – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Οι όποιοι περιορισμοί στις τιμές ήταν ανεπιθύμητοι επειδή επέφεραν διάλυση στη διαδικασία της αγοράς.
- Υψηλότερες τιμές ενθάρρυνση της ανάπτυξης νέων επιχειρήσεων και του ανταγωνισμού.
- Οι μισθοί πρέπει να καθορίζονται από την αγορά.
- Ο πληθωρισμός προκλήθηκε από τις ανεύθυνες κυβερνήσεις που αύξησαν την προσφορά χρήματος για τη χρηματοδότηση δημοσιονομικών ελλειμμάτων ή/και το αποτέλεσμα ομάδων πίεσης που χρησιμοποίησαν τη διακριτή δύναμή τους για να αναγκάσουν την κυβέρνηση να τους προσφέρει προνομιακή μεταχείριση υπό μορφή φορολογικών παραχωρήσεων και επιχορηγήσεων.
- Οι ουσιαστικές συμπληρωματικές πολιτικές για τη σταθεροποίηση ήταν μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία, ένα κατάλληλο θεσμικό περιβάλλον, μια ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα και η ιδιωτικοποίηση.

Πρόγραμμα Ιδιωτικοποιήσεων – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Αρχικά ιδιωτικοποίηση κι έπειτα αναδιάρθρωση κάτω από ιδιωτική ιδιοκτησία.
- Ο στόχος της διαδικασίας της απότομης μεταρρύθμισης ήταν να αναπτυχθεί μια οικονομία βασισμένη στις σχέσεις αγοράς χωρίς την παρουσία διακριτής εξουσίας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον δεν είχε σημασία ποιος ήταν ο αρχικός ιδιοκτήτης, επειδή τελικά οι μόνες εταιρείες που θα μπορούσαν να έχουν επιζήσει ήταν εκείνες που υιοθετούσαν αποτελεσματικές πρακτικές διαχείρισης.
- Επιστροφή περιουσίας, δημοπρασίες και ελεύθερη διανομή κουπονιών

Θεσμική δομή – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Στόχος ήταν η καθιέρωση κατάλληλων θεσμών στην οργάνωση του νέου μηχανισμού αγοράς για την κατανομή διαθέσιμων πόρων.
- Οι οικονομίες μετάβασης είχαν ανάγκη από την ανάπτυξη ενός ανεξάρτητου δικαστικού και εκτελεστικού σώματος που να υπόκειται στη διάταξη νόμου.
- Οι οικονομίες μετάβασης έπρεπε να αναπτύξουν κατάλληλους νόμους και θεσμούς που να περιλαμβάνουν σαφώς καθορισμένα νομικά δικαιώματα ιδιοκτησίας και καλά εφαρμοσμένους κανόνες συμβάσεων.
- Μόνο η αγορά θα μπορούσε να έχει ορίσει λειτουργικούς θεσμούς.
- Σύστησε τη βαθμιαία ανάπτυξη των θεσμών της αγοράς.
- Απαιτήθηκε η άμεση καταστολή των θεσμών της κεντρικής διοίκησης.

Νομισματική πολιτική και Χρηματοοικονομικό σύστημα – Μοντέλο Θεραπείας Σοκ

- Χρηματοοικονομική σταθεροποίηση: εξαιρετικά επείγουσα επειδή «είναι προϋπόθεση για την κοινωνική σταθερότητα και για πολλές άλλες μεταρρυθμίσεις» (Sachs, 1996)
- Επαναπροσδιορισμός ρόλου κεντρικής τράπεζας. Θα έπρεπε να μετατραπεί σε μια αποτελεσματική & ανεξάρτητη νομισματική αρχή.
- Περιοριστική νομισματική πολιτική
- Η ιδιωτικοποίηση του τραπεζικού συστήματος ήταν απαραίτητη.

Δημοσιονομική πολιτική – Μοντέλο Θεραπείας ΣΟΚ

- Μείωση μεγάλων ελλειμμάτων προϋπολογισμού (εξάλειψη υπερπληθωρισμού): στρατιωτικές δαπάνες, εξάλειψη επιχορηγήσεων, περιορισμός επιχειρηματικών επενδύσεων που χρηματοδοτήθηκαν με κρατική δαπάνη και μείωση δαπανών κρατικής διοίκησης.
- Δημοσιονομική αξιοπιστία: βασική εγγύηση για τις νέες εταιρείες και τους ξένους επενδυτές
- Φορολογική δομή: ανάγκη για εισαγωγή νέων φόρων σύμφωνων με τις διαδικασίες της αγοράς, ΦΠΑ, φόρος εισοδήματος.
- Εξάλειψη επιχορηγήσεων στις κρατικές επιχειρήσεις
- Μείωση των δημόσιων επενδυτικών δαπανών.

Διεθνές εμπόριο και ξένη βοήθεια – Μοντέλο Θεραπείας ΣΟΚ

- Το διεθνές εμπόριο θεωρήθηκε μέσο για την ενθάρρυνση της αποδοτικότητας, την εισαγωγή του ανταγωνισμού στις εγχώριες αγορές και την αύξηση της διαθεσιμότητας των αγαθών.
- Πλήρη φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορικού τομέα με την υποτίμηση του νομίσματος και άρση εμπορικών περιορισμών.
- Καθιέρωση μετατρέψιμων εθνικών νομισμάτων.
- Υπό όρους ξένη βοήθεια

Κοινωνική πολιτική – Μοντέλο Θεραπείας ΣΟΚ

- Ανάπτυξη ενός κατάλληλου δικτύου ασφαλείας είχε ως σκοπό να εξασφαλίσει ότι εκείνοι που αδικήθηκαν από την αρχική ανάπτυξη της αγοράς δεν παγιδεύτηκαν στη φτώχεια.
- Ένα κατάλληλο δίκτυο ασφαλείας θα είχε απομακρύνει τον πανικό και την αντίσταση από τους ανθρώπους.

Βιβλιογραφία

- Μαραγκός, Ι. και Μπιτζένης Α. (2007). *Τα Οικονομικά της Μετάβασης*. Εκδόσεις Σταμούλη.